

KUR'AN-I KERİM TAMAMEN HİDAYETTİR*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Televizyon izleyicileri ve Ak-Radyo dinleyicileri! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, ihsanı, ikramı cümlenizin üzerinize olsun... Allah sizi iki cihan saadetine, sevdiklerinizle beraber nâil ve sahib ve mazhar eylesin... Cümlenizi cennetiyle, cemâliyle müşerref eylesin...

a. Bu Kitapta Hiç Bir Şüphe Yoktur

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin mübarek kitabı ve biz mü'minlere hitabı Kur'an-ı Kerim'in izahı sohbetlerimize devam ediyoruz. Şimdi Kur'an-ı Kerim'in ikinci sûresi olan Bakara Sûresi'nin ikinci âyetine geldik. Acele etmiyoruz; çünkü, mühim olan konunun anlaşılmasıdır. Evvelki haftalarda Bakara Sûresi'nin önemini, fazîletini, değerini, yüksekliğini anlatmıştık. Geçtiğimiz hafta (*Elîf, lâm, mîm.*) üzerinde açıklamalar yaptık. O birinci ayet-i kerimesiydi.

Şimdi ikinci ayet-i kerimesi olan, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahim:*

ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ

(البقرة: ٢)

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

(*Zâlike'l-kitâbu lâ raybe fîh, hüden li'l-müttakîn*) (Bakara, 2/2) ayet-i kerimesinin izahına tahsis etmek istiyoruz bugünkü konuşmamızı. Allah yardımcımız olsun...

Ayet-i kerimenin güzel anlaşılması için, önce buradaki kelimeleri açıklayalım:

Zâlike; Türkçe'de o veyahut şu mânâsına gelen işaret zamiridir. *Zâ* aslında işaret zamiridir, o demek. Bu muhataba göre, yâni konuştuğumuz insana göre, sonuna muhatap takılarını alır. (*Zâke, zâküm, zâkünne*) gibi muhatabın tekil ve çoğul takılarını alabilir. Bazen arasına *lâmü'l-bu'd* denilen uzaklık ifade eden *lâm* girer, *zâke* değil de *zâlike* denilir o zaman Arapça'da. Böyle olunca, biraz daha uzaktaki şeye işaret ediyor gibi bir mânâ çıkar.

Zâ işaret kelimesinin başına, bir de edat-ı tenbih olan *hâ* gelebilir. O zaman, (*Hâzâ*) "İşte bu!" mânâsına gelir.

Demek ki, kelimenin kökü *zâ*'dır. Ama ya başına *hâ* geliyor, *hâzâ* oluyor; ya sonuna *zâke, zâküm* gibi muhatap zamirleri, muttasıl, birleşik zamirler geliyor. Ya da araya bazen bu muttasıl zamirler girerken, doğrudan doğruya gelmiyor da uzaklık ifade eden *lâm* girebiliyor. Yâni, Türkçe bu kelimenin karşılığı o. Yâni, biraz uzaktaki bir şeye işaret ederken, veya gözümüzle görmediğimiz şeye işaret ederken, o deriz ya... Yakındaysa bu deriz, biraz uzaktaysa şu deriz; daha uzaktaysa, görünmüyorsa, o deriz. Burada şu ve o gibi mânâsı var.

Bu ayet-i kerimede ilk kelimedir. Bir cümlede öznesidir. Yâni, isim cümlesinin öznesidir. Bunun yüklemi nedir? (*Zâlike'l-kitâb*) “Bu, işte o belli kitaptır.” diye burada bir cümle var. Özne ve yüklemden meydana gelen kısa bir cümle var. Bunlar dilbilgisi açıklamaları ama, Kur'an-ı Kerim'in iyi anlaşılması için, bunların da söylenmesi gerekiyor. Çünkü söylenmezse, anlayan iyi anlayamaz. Ayetlerin mânâsını yanlış anlamak da tehlikelidir.

Zâlike mübtedâdır Arapça tabiriyle, Türkçe tabiriyle öznedir. *El-kitâb* da haberdir ama, *elif-lâm*'lı gelmiş. Bunda da bir nükte var tabii. Aslında haber, nekre gelir tabii hallerde. Burada olağanüstü bir nükte olduğundan, *el-kitab* gelmiş. Bu (*Zâlike'l-kitâb*) sözü, “Şu veya o belli kitaptır.” demek.

Şimdi tabii, “Bu *zâlike*, *hâzâ* mânâsına gelir.” diyen müfessirler, İbn-i Abbas'tan ve diğer sahabe ve tabiinden rivayetlerle delillendirmişler. Bizim Türkçe bakımından ikisi de bize yabancı kelime olduğu için, çok fark etmiyor. Şu veya bu mânâsına da gelir diyorlar onlar. Çünkü; *hâzâ* bu, işte bu demek olur. *Zâlike* de, o mânâyâ gelir demişler. Birbirleri yerine bu iki işaret sıfatı kullanılır. Yâni *zâlike* yerine *hâzâ*, *hâzâ* yerine *zâlike*; Arap dilinde karşılıklı birisi ötekisinin yerine kullanılır diye, kaideyi de söylemişler.

Bir işaret edilen şey var, ama bu işaret sıfatı değil, işaret zamiri. Yâni, başlı başına özne. *Zâlike* özne, yâni mübtedâ; *el-kitab* da ma'rife, haber. Yâni, “O bilinen, o ma'ruf, o önemli, o tek, tarifli, mâlûm kitaptır.” diye bir cümle.

Şimdi bu *el-kitâb* sözü çeşitli anlamlarda kullanılabilir. Yanımda tabii büyük tefsir kitaplarım yok, diyar-ı gurbette, Avustralya’da her kaynağı bulamıyorum. Türkiye’de bir daire dolusu kitabım varken, burada o kadar araştırma imkânım yok ama, *el-kitab* sözü bazen Allah’ın hükmü, Allah’ın yazgısı mânâsına gelir. Meselâ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا
كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

(البقرة: ١٨٣)

(*Yâ eyyühe’llezîne âmenû kütibe aleykümü’s-sıyâmu kemâ kütibe ale’llezîne min kabliküm lealleküm tettekùn.*) “Ey iman edenler, sizden öncekilere yazıldığı gibi, size de oruç yazıldı.” (Bakara, 2/183) *Kütibe*, yazıldı demek. Yazılan şeye *kitâb* derler. Yâni Allah’ın yazgısı, Allah’ın hükmü mânâlarına gelir.

(*El-kitâb*) deyince, *el* belirtme takısıdır. Yâni İngilizce’deki *the* gibi, harf-i ta’rif dediğimiz belirtme takısıdır. O kitap, belli kitap, yâni mâlûm kitap... “Bu, o mâlûm kitaptır.” O mâlûm kitaptan muradın, buradaki kitap sözünden muradın Kur’an-ı Kerim olduğunu müfessirler beyan ediyorlar.

Kurtubî Tefsiri, benim çok sevdiğim bir tefsirdir, güzel güzel açıklar. O Kurtubî Tefsiri’nde *el-kitâb*’ın hangi mânâlara gelebildiğine dair on tane kavi olduğunu, bu

elimdeki İbn-i Kesir tefsiri kaydediyor ama, hangi açıklamalar yapıldığını sıralamıyor. Kur'an-ı Kerim diyenlere hak veriyor, Kur'an-ı Kerim'den başka anlamları uygun bulmadığını beyan ediyor, bu aynı zamanda hadisçi olan İbn-i Kesir isimli müfessir.

Tabii Zemahşerî de, büyük müfessirlerden. Harezmsahlar diyarında doğmuş, yaşamış, ama sonra gelmiş Medine-i Münevvere'ye yerleşmiş. Onun için, (*Câru'llâh*) "Allah'ın komşusu" lakabını almış. Peygamber Efendimiz'in şehrinde oturduğundan, *Câru'llâh el-Zemahşerî* adını almış. Onun tefsirinde, "Bu *zâlike*'den murad, o baştaki esrarengiz şifreli (*Elif, lâm, mîm.*) harfleridir." diye beyan ediyor. O zaman, "İşte o esrarengiz şifreler o kitaptır, o kitaptandır." mânâsına geliyor.

Arapça'ya çok dikkat etmek lâzım! Dikkat edilmezse, mânâlar çok iyi anlaşılabilir. Türkçe tercümelerine, açıklamalı tefsir kitaplarına bakıyorum, bazıları yakalayamamışlar mânâları. "Bu o kitaptır" veyahut, "Şu o kitaptır" veyahut "O, o mâlum kitaptır." diye bir cümle bu.

Müfessirler bunun Kur'an-ı Kerim olduğunu beyan ettiklerine göre, başka rivayetleri de uygun görmediklerine göre, mânâsı: "Bu o Kur'an-ı Kerim'dir. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin Peygamber SAS Efendimiz'i seçip ona indirmeğe başladığı, yirmi üç senede, olayların akışı içinde sindire sindire, öğrete öğrete indirdiği o kitaptır."

(*Lâ raybe fîhi*) Bu ayetin içindeki ikinci cümlecik oluyor. *Rayb*, şüphe mânâsına; insanın gönlündeki bir konuya karşı tereddüt, pek iyi anlayamama mânâsına bir kelime.

Lâ, nâfiyetü'l-cinstir. Yâni, (*Lâ ilâhe*) dedin mi, “Hiç bir ilâh yok, (*illa'llâh*) ancak Allah var.” demek. (*Lâ havle ve lâ kuvvete*) dedin mi, “Hiç bir güç, kuvvet yok; (*illâ bi'llâh*) ancak Allah'ın gücü, kuvveti var.” demek. (*Lâ raybe*) “Hiç bir şek, şüphe yok.” (*Lâ raybe fîhi*) “Bu kitabın, bu Allah'ın ilâhi kelâmının içinde, hiç bir şek, şüphe yok!”

Tabii bu *fîhi* kelimesinin de biraz açıklanması lâzım! O da hem içinde mânâsına gelir, hem de hakkında mânâsına gelir. Meselâ, Arapça'da derler ki:

هَذَا الْكِتَابِ فِي الطِّبِّ

(*Hâze'l-kitâbü fî't-tıb*) “Bu kitap tıp konusundadır.”

Yâni, bu hususta hiç şüphe yoktur mânâsına gelebilir. Bu da Peygamber SAS Efendimiz'e de, Kur'an-ı Kerim'e muhatap olan bütün insanlara da bir ilândır ve beyandır. Biliyorsunuz, ayet-i kerimede bildiriliyor:

أَمَّنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ

(البقرة: ۲۸۵)

(*Âmene'r-rasûlü bimâ ünzile ileyhi min rabbihî*) “Rabbinden kendisine inen ayetlere o Peygamber, bu belirli Muhammed-i Mustafâ,

ahir zaman peygamberi inandı; (ve'l-mü'minûn) mü'minler de inandılar.” (Bakara, 2/285)

Peygamber SAS Efendimiz çok yüksek tabiatlı, çok tabii bir insandı. Mâkul, mantıklı bir insandı. Tabii kendisine olağanüstü bir vazife yüklenildi. Cebrâil göründü, vahiy geldi, Kur'an-ı Kerim indi. O da olayları başlangıcından, ilk karşılaştığı zamanda heyecanla karşıladı. “Acaba bana ne oluyor?.. Acaba bende bir rahatsızlık mı belirdi?” diye düşündü. Öyle olmadığı gün gibi açık, yâni her bakımdan sıhhatli ama, kendisine olağanüstü bir şeyler oluyor.

Hattâ size ilk derslerde anlatmıştım: Peygamber Efendimiz devenin üzerinde seyahat ederken vahiy gelse, deve dayanamaz, dizleri çökerdi. Demek ki, müşahhas, maddî bir takım kuvvetler, etkiler oluyor. Peygamber Efendimiz'e vahiy geldiği zaman, yanında birisi varsa, dizi değıyorsa; dizi parçalanacak gibi, ağırlık altında kalmış gibi olurdu.

Peygamber SAS Efendimiz'e bir ara vahiy gelmedi. *Fetretü'l-vahiy* deniliyor, Cebrâil AS gelmedi. Galibâ evin kenarında bir hayvan ölmüş. Melek tabii, hayvan leşinin olduğu yere filân gelmez. O sebepten gelmemiş. O tereddüt etti, heyecanlandı; “Acaba Rabbime karşı bir kusur mu işledim de, vahiy kesildi?” diye korktu. Bu da, ne kadar tabii olduğunu gösteriyor.

Olağanüstü bir olayla karşılaşınca heyecanlanması, tabii bir davranış... Vahiy kesilince heyecanlanması tabii bir davranış... Ama Allah-u Teâlâ Hazretleri ona her seferinde, bu olayların olağanüstü bir şey olmakla beraber kesin olaylar olduğu; ruhsal bir takım zanlar, tereddütler veyahut hayaller olmadığı hususunda teminat veriyordu.

Burada da o var. Yâni, “Bu Allah’ın kitabıdır; (*lâ raybe fîhi*) bu konuda hiç şek, şüphe yoktur, tereddüde mahal yoktur. Sen vahye mazhar, Allah’ın seçtiği, mübarek yüksek bir insansın, bir peygambersin, bir elçisin, görevlisin! Sana gelen bu şeyler de, böyle ruhsal bir takım olaylar olarak izah edilecek, olağan, görülen olaylar değildir. Olağanüstü bir şeyle karşı karşıyasın!” gibi burada bir teminat var.

Meselâ, bir ayet-i kerimede Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ buyuruyor ki, *bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahim*:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

(الحجر: ٩)

(*Innâ nahnü nezzelne’z-zikra ve innâ lehû lehâfizùn*) “Hiç şüphe yok ki, ben Azimü’ş-şan Kur’an-ı Kerim’i indirdim ve ben koruyacağım.” (Hicr, 15/9) Tabii azamet *nun*’u ile söylüyor; “Biz Azimü’ş-şan indirdik, biz koruyacağız.” diyor ama, o azamet ifadesidir Arapça’da.

Demek ki, Allah koruyacak ve herhangi bir şekilde bir şeytan, bir mel’un, bir mendebur,

bir hâin, bir kâfir zarar veremeyecek; veya unutulmayacak; veya dünyanın çeşitli olayları, sel afeti, zelzele afeti, yangın, şu, bu sonucu yok olmayacak!” diye Allah’ın teminatı var.

Burada da o şey var. Yâni, “Kesinlikle bu Allah’ın kelâmıdır, vahiydir, herhangi bir şey sanılmasın!” mânâsına da düşünülebilir.

Eğer (*fîhi*)’yi “bu konuda” mânâsına tercüme edersek, edebileceğimizi tahmin edebiliyorum; o zaman, “Bu konuda hiç bir tereddüt yoktur.” Eğer “içinde” mânâsına tercüme edersek, harfiyyen mânâsı da odur zaten; “Bu kitabın içinde hiç tereddüt edilecek bir nokta yoktur, çünkü hepsi sapa sağlam Allah’ın indirdiği ayetlerdir. Allah’ın koruduğu, koruyacağı bir ilâhi kelâmıdır, bir mukaddes kitaptır. Her ayeti hüccettir. Kur’an-ı Kerim dinimizin anasıdır, temelidir, ahkâmın kaynağıdır. Orada bir hüküm olup da, o hüküm hususunda herhangi bir tereddüde, şüpheyeye mahal yoktur.” mânâsına gelir.

Şimdi bu cümlecik ne olur? “İçinde hiç bir şüphenin olmadığı kitaptır işte bu!” demek olur. Veyahut, “Hakkında, Allah’ın kelâmı olduğunda hiç tereddüt olmayan kitaptır.” mânâsı olabilir.

Biliyorsunuz, Kur’an-ı Kerim’in yazısının üst kısmına, harflerin üst kısmına bir takım küçücük harfler konulmuştur. Onlar bizim noktalama işaretlerimiz gibidir. *Alâmâtü’l-vakıf* derler. Yâni, “Nerede durulacak? Durulacak mı, durulmayacak mı?” onu gösteren işaretler demektir o işaretler.

Şimdi bu ayet-i kerimede, bu vakıf alâmetlerinden üç noktalı, *muàneka* dediğimiz, *teànuku'l-vakf* işareti var. Yâni, iki vakfın peşpeşe gelmesi olayı var. Bu ne demek?.. Ya birisinde duracaksınız, ya ötekisinde duracaksınız demek.

Bu bilimsel veya mesleki izahtan sonra herkesin anlayacağı şekilde: Bir durak yeri (*fîhi*), bir durak yeri (*rayb*). Alimlerden bu ayeti, (*Zâlike'l-kitâbu lâ rayb, fîhi hüden li'l-müttakîn*) diye okuyanlar olmuş. Yâni, (*Rayb*)'da durup, (*fîhi hüden li'l-müttakîn*)'i bir başka cümlecik sayanlar olmuş. Bir de bizim alıştığımız şekilde, (*Zâlike'l-kitâbu lâ raybe fîh, hüden li'l-müttakîn*) diye okumak var. Bu daha doğru görülüyor, bir çok kimsenin kanaati böyle.

Ya birincisinde duracaksınız, ötekisinde durmayacaksınız; ya birincisinde durmayacaksınız, ötekisinde duracaksınız durumu oldu mu, o zaman üç noktalı işaret konur bu iki yere. *Muànaka* derler veya *teànuku'l-vakf* denilir buna. Burada o durum var. İkisinin de mânâsını söyledik.

(*Zâlike'l-kitâb*) “Şu, o mâlûm, mukaddes kitaptır; (*lâ rayb*) şeksiz, şüphesiz.” Bir duruşa göre mânâ bu. Öteki duruşa göre: (*Zâlike'l-kitâbü lâ raybe fîh*) “Şu o mukaddes kitaptır ki, onda hiç bir şüphe yoktur.” Yâni, “Onun mukaddes kitap, Allah'ın kelâmı olduğunda şüphe yoktur; yahut da içindeki ayetlerde, ahkâmda herhangi bir tereddüt konusu yoktur.” demek oluyor.

Görüyorsunuz aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler, kelimeler derin derin düşünül­düğü zaman, Kur'an-ı Kerim'in ne kadar ince mânâları oldu­ğu, onlara göre de ne hükümler çıktığı yavaş yavaş seziliyor.

Şimdi bu Kur'an-ı Kerim'de hiç bir şüp­he olmadığına dair başka ayetlere de bakarsak, aynı mânâyı başka ayetlerde de görüyoruz. Meselâ, Secde Sûresi'nde bir ayet-i kerime var, bu mânâyı açıkça beyan ediyor. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

الْم تَنْزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ
رَبِّ الْعَالَمِينَ

(السجدة: ۱-۲)

(*Elîf, lâm, mîm. Tenzîlü'l-kitâbi lâ raybe fîhi min rabbi'l-âlemîn.*) “*Elîf, lâm, mîm. O mâlûm kitabın indirilmesi, tenzili, (lâ raybe fîhi) onun içinde hiç bir rayb, şüp­he yoktur; (min rabbi'l-âlemîn) alemlerin Rabbindendir.*” (Secde: 32/1-2)

Demek ki bu vahiydir, beşer kelâmı değildir. Kişinin ruhsal bir takım düşünceleri değildir. İç dünyasının, şuurunun olayları değildir. Alemlerin Rabbi Allah'ın kelâmıdır, içinde şek şüp­he yok; bu kitap öyle kitaptır. Bu mânâyı, demek ki Secde Sûresi'ndeki bu ayet-i kerime, bize biraz daha geniş kelimelerle beyan ediyor.

b. Müttakîler İçin Hidayettir

Şimdi acaba (*lâ raybe*)’de mi duralım, (*lâ rayb, fîhi hüden li’l-müttakîn*) mi diyelim; (*lâ raybe fih*)’te durup, sonra (*hüden li’l-müttakîn*) mi diyelim?.. Bu konuda İbn-i Kesir diyor ki:

“(Zâlike’l-kitabu *lâ raybe fih, hüden li’l-müttakîn*) diye okumak daha belîğdir. Çünkü eğer *rayb*’de durup da, (*fîhi hüden li’l-müttakîn*) dersek, ‘Bu kitabın içinde bir hidayet vardır.’ demek olur ki, tamamen hidayettir demekten biraz daha mânâ zayıflamış oluyor. Kuvvetli mânâ, (*fîh*)’te durup (*hüden li’l-müttakîn*) demektir. O zaman, ‘Bu kitap tamamen hidayettir, hüdâdır.’ demek olur.”

Şimdi *hüden* kelimesi, ikinci bir cümlenin öznesi de olur: “Bu o kitaptır ki, bunda hiç şek şüphe yoktur; (*hüden*) hidayettir, hüdâdır, (*li’l-müttakîn*) müttakîler için hüdâdır.” diye ikinci bir cümle olur. O zaman Arapça bakımından merfu’ olur. Yâni ötre makamında olur, ref makamında olur; na’t olarak, yâni sıfat olarak daha önceki kitap kelimesine. Veyahut mansub olur hal olarak; yâni üstün makamında, üstünlüymüş gibi. Çünkü *hüden* kelimesi sonu değışmiyor, i’rab kabul etmiyor. Mahallen mansub olup hal olarak, yâni hidayet olarak.

Şimdi burada Kur’an-ı Kerim için, (*Hüden li’l-müttakîn*) “Hidayettir ama, müttakîler için hidayettir.” buyruluyor. Kur’an-ı Kerim’in müttakîler için hidayet olduğunu bildiriyor bu ayet-i kerime. “Hidayettir, (*li’l-müttakîn*)

müttakîler için...” Müttakî kelimesini açıklayacağız, hidayet kelimesi üzerinde de tabii söylenenleri anlatacağız.

Müttakîlere tahsis ediyor. Yani; müttakîler için hidâyettir ne demek?.. Müttakî olmayanlar için, aynı vasıfta değildir. Evet böyle, bu mânâ doğru... Çünkü, bu mânâyı başka âyet-i kerîmelerde Mevlâmız açıkça bize bildiriyor. Meselâ başka bir ayette, *bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm*:

قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءً وَالَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى

(فصلت: ٤٤)

(*Kul hüve li'llezîne âmenû hüden ve şifâ*) “De ki, ey Rasûlüm: O, iman edenler için hidâyettir ve şifâ kaynağıdır.” Hidâyet kaynağıdır, şifâ kaynağıdır Kur'an-ı Kerim. (*Ve'llezîne lâ yü'minûne*) “Ama, inanmayanlara, kâfirlere, müşriklere gelince; (*fî âzânihim vakrun*) onların kulaklarında bir duymazlık, ağırlık vardır. (*Ve hüve aleyhim amâ*) Kur'an-ı Kerim onlar için görünmez. Yâni, onlar kör olduklarından Kur'an'ı göremezler. Görememe söz konusudur.” (Fussilet, 41/44)

Bak, mü'minler için hidâyet olan, kâfirler, müşrikler için *amâ* oluyor; yâni göremeyeceği bir şey oluyor. Çünkü, onlar kör, körlüklerinden dolayı göremiyorlar. Yine bu mânâyı işleyen, bize ifade eden başka bir âyet-i kerime:

وَنُنزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ
وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

(الإسراء: ٨٢)

(*Ve nünezzilü mine'l-kur'âni mâ hüve şifâun ve rahmetün li'l-mü'minîn*) “Ben Azîmü’ş-şan...” buyuruyor Allah-u Teâlâ Hazretleri, tabii azamet *nun*’uyla biz ifadesi gibi söylüyor ama, o kendisi vâhid ü ehad, ferd ü samed... “Ben Azîmü’ş-şan Kur’an-ı Kerim’den ayetler indirdim ki, mü’minler için gönüllerine şifadır ve rahmettir.” (İsrâ, 17/82) Mü’minler için şifadır. Gönüllerindeki tereddütlere, sıkıntılara, hüznülere, üzüntülere, hastalıklara şifadır ve mü’minlere bir rahmettir Kur’an-ı Kerim.

Hakîkaten de şifa olur, maddi şifa da olur. Kur’an okursunuz, hasta adam iyi olur. Her zaman size vaazlarımda anlattığım bir konu:

Sahabeden bir müfreze, çöle görevli gitmişler. Sonra aç kalmışlar, susuz kalmışlar, bir vahâya gelmişler. Çölün ortasında bir kabilenin yerleştiği bir çöl vahâsına gelmişler. Yemek istemişler, içecek istemişler, misafir etseler bizi diye ummuşlar. Adamlar hiç misafirperverlik göstermemiş. Bunlar da vahânın kenarında, o çadırların uzağında yatmışlar. Ne yapsınlar, nereye gitsinler?.. Yatmışlar.

Biraz sonra çadırların arasından bir feryad, bir figan, bir çığlık duyulmuş. Yüzünü örte örte bir cariye kadın gelmiş, demiş ki:

“—Kabilenin reisini azılı, zehirli bir yılan soktu, tedavi bilen var mı içinizde?..”

Sahabeden mübarek bir zât çıkmış,

“—Ben tedavi etmesini biliyorum!” demiş,

Adamın yanına gitmiş. Adamı zehirli yılan sokmuş, yılanı görmüşler, ısırmış, sokmuş. Eli ayağı şişmeye başlamış, ölecek adam. Zehiri de biliniyor, öleceği de biliniyor. Sahabeden o zât, ben tedavisini biliyorum diye gitmiş, sonunda adam iyi olmuş.

Nasıl iyi olmuş, yâni ilaç mı yapmış? Yanında ilaç vardı da onu mu verdi?.. Hayır. Kur’an-ı Kerim’i okumuş sevgili izleyiciler! Kur’an-ı Kerim’i okumuş... Hem de hangi kısmı acaba, sizin bilmediğiniz ayeti mi okudu sizin tahmininize göre?.. Hayır! Hepinizin, hepimizin bildiği Fâtiha Sûresi’ni okumuş, üflemiş. Yılan sokmuş ve ölmeye doğru giden kabile reisine okumuş, üflemiş. Sonra adam iyileşmiş.

Bu neyi gösteriyor?.. Kur’an-ı Kerim’in maddeten de şifâ olduğunu gösteren bir önemli olay... Bak, ilaç almadı, hap yutmadı, panzehir kullanılmadı, iğne yapılmadı, şırınga yapılmadı; ama adam iyileşmeye başladı. Neden?.. Şifayı veren Allah, kudret sahibi Allah... Nasıl peygamberine mucizeleri ihsân ediyorsa, evliyasına da keramet ihsân ediyor. Kur’an-ı Kerim’i okuyor, karşısındaki adam iyi oluyor. Neden?.. Her şeyi yapan Allah olduğu için. Mukadderât, takdir Allah’ın olduğu için...

Sonunda adam iyi olunca, bir sürü hediyeler vermiş. Koyunlar, kuzular, artık kabiledede ne gibi yiyecek, içecek varsa, onlardan vermişler. Onlar da bunları almışlar, götürmüşler.

Okuyan şahıs, yolda bir kere hiç kimseyi dokundurtmamış hediyelere:

“—Bunlara dokunmayın, ben bunların iyi bir şey olduğundan tereddütteyim. Çünkü ben bunları Kur’an okuyarak aldım, Kur’an okuyup almak İslâm’da doğru değil. Onun için dokunmayın, belki helâl değildir.” demiş.

Gelmişler Peygamber SAS Efendimiz’e olayı anlatmışlar. Peygamber Efendimiz SAS, onların bu işi Kur’an’ı satmak için yapmadıklarını, Allah rızası için yaptıklarını; yâni olayların tabii geliştiğini, bir istismar, sömürü, Kur’an’ı satma filan gibi bir şey bahis konusu olmadığını düşünerek, “Bir mahzuru yoktur!” demiş. Onların gönülleri mutmain olsun diye, o hediyelerden kendisi de almış.

Kur’an-ı Kerim’in maddeten de şifa olduğunu anlatmak istiyorum. Yâni bazen bir insan hasta oluyor, Kur’an-ı Kerim okunuyor, doktorların ümitsiz dediği, artık çare yok dediği insanlar şifa buluyor. Bu da görülen bir şey... Yâni, mânevî şifadır. Tamam, okuyorsun, üflüyorsun, adam ruhsal bakımdan rahatlıyor... filân. Bu işin materyalist izahı. Bunun mânevî izahında, maddi şifa da vardır, mânevî şifa da vardır.

Kur’an-ı Kerim ayetleri içinde, “Biz insanlara şifa olan ve mü’minlere rahmet olan ayetleri indiririz ama, *(Ve lâ yezidü’z-zâlimîne illâ*

hasarâ) “Aynı ayetler zalimlerin, kâfirlerin, müşriklerin hüsrânını daha ziyade arttırır.” buyruluyor. (İsrâ, 17/82)

Yâni, adamlar dinledikçe kudurlurlar, dinledikçe azarlar. O ayetler onlara tesir etmez. Neden?.. Kur’an-ı Kerim’in böyle bir özelliği olduğundan. Mü’minlere şifâ oluyor, rahmet oluyor da, kâfir oldu mu, ondan istifade edemiyor kâfir. Aksine hıncı, gayzı, kini artıyor aziz ve sevgili kardeşlerim!

Başka ayet-i kerimeler de var. İkna olduğunuz için, onları anlatmayalım!

c. Müttakîler Kimlerdir?

(*Hüden li’l-müttakîn*) “Müttakîler için hidayettir.” ne demek; zaten adamlar müttakî?.. Bazı kimseler demişler ki: (*Nûran li’l-müttakîn*) “Müttakîler için bir nurdur. Yâni içlerini, dışlarını nurlandırır, yollarını aydınlatır, akıllarını aydın eder.” filan mânâsına gelebilir.

(*Hüden li’l-müttakîn*)’i İbn-i Abbas RA şöyle izah ediyor:¹

هُمُ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ يَتَّقُونَ الشِّرْكَ بِي
وَيَعْمَلُونَ بِطَاعَتِي

(*Hümü’l-mü’minûne*) “Bu müttakîler mü’min kimselerdir; (*ellezîne yettekûne’ş-şirke bî ve*

¹ Taberî, *Tefsir*, c.I, s.233, no:266; İbn-i Abbas RA’dan.

ya'melûne bi-tàatî) bunlar bana şirk koşmaktan sakınıp da bana ibadeti, tàati güzel icra eden kimselerdir." mânâsına gelir diye, İbn-i Abbas RA böyle açıklamış. Yâni müttakî, sakınan demek, vikàye kökünden geliyor. Vikàye, korunmak demek. İttekà-yettakî; insanın kendi kendisini koruması demek. Yâni, neden korunan insanlar bunlar?.. Şirkten korunan, ibadet ve tàati yapan insanlar. İşte onlar için hidayettir. Yâni has mü'min, kusursuz, hatalı olmayan mü'min mânâsına.

Buna benzer izahları başka alimler de yapmışlar:

الَّذِينَ يَحْذَرُونَ مِنَ اللَّهِ عِقُوبَتَهُ فِي تَرْكِ

مَا يَعْرِفُونَ مِنَ الْهُدَى

وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ فِي التَّصَدِيقِ بِمَا جَاءَ بِهِ

(Ellezîne yahzerûne mina'llàhi ukùbetehû)
"Allah'ın kendisine ceza vermesinden hazer eden, korkan; (fî terki mâ ya'rifûne mine'l-hüdâ) eğer hidayetten bildikleri şeyi yapmazlarsa, namaz kılmazlarsa, oruç tutmazlarsa, hacca gitmezlerse, zekât vermezlerse vs... o zaman tabii Allah ceza verir diye korkanlar, hazer edenler; (ve yercûne rahmetehû fi't-tasdîkı bimâ câe bihî) ve Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin emirlerini tutarlarsa, rahmetlerine ereceklerini umanlar." Böyle sakınmalı, ümitli, korkulu, havf ü recâlî mü'minler. Tabii bu korkmak da, ümit de hep imandan oluyor. Onlara hidayettir.

Hasan-i Basrî RA, tabiinin serverlerinden:

اتَّقُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
وَأَدُّوا مَا افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ

(*Ittekav mâ harrama'llàhu aleyhim*) “Allah’ın kendilerine haram kıldıklarından etek çekip sakınmış; (*ve eddû me’fterada aleyhim*) kendilerine Allah’ın emrettiklerini de yaparak emri ifâ etmiş, emri yapmamak durumuna düşmemiş kimselerdir.” diye, bu sakınanların kimler olduğunu beyan etmiş oluyorlar.

Bazı alimler de, biraz daha bizim hoşumuza gidecek geniş bir tanıtım yapmışlar bu müttakîler kimlerdir meselesinde, demişler ki:

الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ

(*Ellezîne yectenibûne kebâire'l-ism*) “Günahların büyüklerinden sakınabilen, çekinebilen, ictinâb edebilen kimselerdir.”

Bunu niye böyle tarif etmiş, bu niye bize biraz daha ümit verici oluyor sevgili izleyiciler ve dinleyiciler?.. Çünkü, biz âciz, nâçiz, zavallı kullar, mü’min olduğumuz halde hep hata işleriz, hep ayağımız sürçer. Mü’miniz ama, mü’min olduğumuz halde, bilerek bilmeyerek, şeytana uyararak, nefse kapılarak hatalar işleriz sabahtan akşama...

Aziz Mahmud-u Hüdâî Efendimiz’in, evliyâullahtan o mübarek, kutbü'l-aktâb o zât-ı muhteremin beyan ettiği gibi:

“—Her dem hatâdır kârımız.”

İşimiz her nefeste hatalılık... Bakışımız, oturduğumuz, konuşmamız hatalı olabilir. İnsan hata etmeyeyim dedikçe de hataları yapıyor.

Mü'min hata etmeyen insan mıdır?.. Hayır, hatasız kul olmaz. Mü'min nasıldır?.. Hata etmemeye çalışan, hata ettiği zaman da, hatasını anladığı zaman da pişman olup, tevbe eden insandır. Yâni, İslâm tabiat dini. Öyle olağanüstü, hayalî, farazî, nazarî tarifler yapmıyor. İşte insanoğlu, hatası ve sairesi de olur ama, "Büyük günahlardan kaçınan müttakîdir." diye, bu biraz daha bizim hayatımıza, tavrımıza, halimize uygun oluyor.

Bazıları da demişler ki: "Bu müttakîlerin mânâsı zâten ayetlerin devamı... Yâni, bu Bakara Sûresi'nin şimdi bu ikinci ayeti ve bundan sonra gelen ayet-i kerimeler müttakîlerin kimler olduğunu, onların evsafının, işlerinin, amellerinin neler olduğunu zaten açıklıyor. İşte müttakîler onlardır." demişler.

Evet, Kur'an-ı Kerim'de müttakîlerin neler yaptıklarını sıralayarak anlatan ayet kümeleri de vardır. Meselâ:

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ
الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ
وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

(آل عمران: ۱۳۴)

(*Ellezîne yünfikûne fi's-serrâi ve'd-darrâi ve'l-kâzımîne'l-gayza ve'l-âfîne ani'n-nâs, va'llâhu yuhibbü'l-muhsinîn.*) [O takvâ sahipleri ki bollukta da, darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar, insanların kusurlarını affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.] (Âl-i İmran, 3/134) ayet-i kerimesi gibi bazı ayet kümeleri, peş peşe gelen ayetler, müttakî kelimesinin geçtiği ayetlerden sonra gelen bazı ayetler, müttakîlerin kimler olduğunu açıklar. Oralardan da, tarifler ortaya kesin olarak çıkabiliyor.

Burada da, (*hüden li'l-müttakîn*)'den sonra gelen, önümüzdeki haftalar inşaallah, Allah sağlık, afiyet verirse söyleyeceğimiz, dinleyeceğimiz, “Bakara Sûresi'nin 3, 4 ve 5. ayet-i kerimelerinde evsafı anlatılan insanlardır müttakîler.” diye de izah etmişler.

Peygamber SAS Efendimiz'in bu konudaki hadis-i şeriflerine gelince, İmam Tirmizî ve İbn-i Mâce rivayet etmişler ki, Peygamber SAS Efendimiz müttakî kullar hakkında şöyle buyurmuş, sevgili izleyiciler:²

لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ

مَا لَا بَأْسَ بِهِ حَذْرًا مِمَّا بِهِ بَأْسٌ

(ت.ه. عن عطية السعدي)

(*Lâyeblüğü'l-abdü enyekûne mine'l-müttakîn, hattâ yedeâ mâ lâ be'se bihî hazeren mimmâ bihî be's.*) *Sadaka rasûlü'llâh.*

Ne demek bu hadis-i şerifin mânâsı?.. Peygamber Efendimiz, müttakîler hakkında bize biraz açıklama yapmış oluyor bu hadis-i şerifinde:

(*Lâ yeblüğu'l-abdü en yekûne mine'l-müttakîn*) “Kul müttakîlerden olma derecesine ulaşamaz, müttakî sıfatını Allah indinde hak edemez, hakîkî müttakîler sınıfına, safına giremez, o zümreden sayılamaz... Ne yapmadıkça?.. (*Hattâ yedeâ mâ lâ be'se bihî*) Mahzuru olmayan şeyi terk etmedikçe...”

“—Mahzuru olmayan şeyin, günahı yok zaten; onu niye terk etmesi isteniyor?”

(*Hazeren mimmâ bihî be's*) “Mahzuru olan şey olabilir korkusuyla, mahzurlu olmayan şeyden bile çekinecek duruma gelirse bir kul, yâni ihtiyat ederse, ‘Acaba bu yaptığım doğru değil mi?’ diye, o mahzursuz şeyden bile korku üzere olan bir duruma gelirse; o zaman Allah’ın müttakî kulları zümresine girer.”

Demek ki, müttakî kullar şüpheliden bile kaçınır, vera’ sahibi olur. Şüphelinin yanına bile yanaşmaz. Çünkü hadis-i şeriflerden

² Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.634, no:2451; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1409, no:4215; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.355, no:7899; Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.17, s.168, no:446; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.II, s.178, no:592; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.V, s.52, no:5745; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.V, s.335, no:10602; Abd ibn-i Humeyd, *Müsned*, c.I, s.176, no:484; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.II, s.74, no:909; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.V, s.151, no:7788; Atıyye es-Sa’dî RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.III, s.193, no:5642; *Câmiu’l-Ehâdis*, c.XVII, s.8, no:17411.

biliyoruz ki, hududa yaklaşan, tam sınırda yürüyen bazen sınırı geçiverir, yasak bölgeye ayağı girmiş olur. Cezayı hak edebilir. Bu hadis-i şerifi böylece, müttakî kelimesinin açıklanmasında hatırımızda bulunduralım!

Bir başka rivayet de Muaz ibn-i Cebel RA'dan. Şöyle:³

يُحْبَسُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي بَقِيعٍ وَاحِدٍ
فَيُنَادِي مُنَادٍ أَيْنَ الْمُتَّقُونَ
فَيَقُومُونَ فِي كَنْفٍ مِنَ الرَّحْمَنِ
لَا يَحْتَجِبُ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَا يَسْتَتِرُ

(Yuhbesu'n-nâsü yevme'l-kıyâmeti fî bakîin vâhid) “Kıyamet gününde kullar bir geniş mıntıkada tutulurlar, hapsedilirler. ‘Burada durun bakalım!’ diye hepsi bir yerde durdurulurlar. Kıyamet gününde insanlar izdihamlı; bütün ahali, gelmiş, geçmiş, gelecek, bizim bildiğimiz, bilmediğimiz insanların hepsi bir yerde, bir arazide hapsedilip, burada duracaksınız diye, mevkıf denilen mahşer yerinde durdurulurlar.”

Sonra, (Feyünâdî münâdin eyne'l-müttakûn) “Bu arada bir çağırıcı, bir nidâ edici, bir seslenici şöyle nidâ eder: ‘Müttakîler neredeler?’ diye seslenir.” Tabii bu sesi

³ İbn-i Ebî Hâtim, Tefsir, c.I, s.16, no:60; Muaz ibn-i Cebel RA'dan.

bir melek de söylemiş olabilir. “Neredeler, müttakîler çıksın ortaya!” diye Allah-u Teâlâ Hazretleri de emretmiş, buyurmuş olabilir. Ondan bir ses gelmiş olabilir.

(*Feyekûmûne fî kenefin mine'r-rahmân*)
“Ve onlar Cenâb-ı Mevlâ'nın yanına gelip ayakta dururlar. Yâni müttakîler o kalabalığın arasından ayrılıp, Cenâb-ı Mevlâ'nın huzuruna gelip, dizilip, dururlar. (*Lâ yahtecibu'llâhu minhüm*) Allah onlardan cemâlini gizlemez, (*ve lâ yestetir*) ve kendisini perdelemez. Yâni âşikâre Rablerini görürler.”

Neden?.. Bir ikram bu... Cemâlini göstermesi, Cenâb-ı Hakk'ın onlardan gizlenmemesi. Çünkü Cenâb-ı Hak cemâl sahibidir. Cenâb-ı Mevlâ'nın vech-i pâkini seyrandan daha büyük zevk, sefâ ve nimet ve ikram mı olur? “Onlardan cemâlini setretmez, gizlemez, perdelemez, âşikâre Rabbü'l-İzzet'i görür vaziyette, öyle el pençe divân, Rablerinin huzurunda dururlar.” diye böyle Peygamber Efendimiz bildirmiş. Muaz ibn-i Cebel de etrafındakilere bunu anlatmış. Ondan duyan bir kimse naklediyor:

قُلْتُ مِنَ الْمُتَّقُونَ قَالَ قَوْمٌ اتَّقُوا الشِّرْكَ

وَعِبَادَةَ الْأَوْثَانِ

وَأَخْلَصُوا لِلَّهِ الْعِبَادَةَ فَيَمُرُّونَ إِلَى الْجَنَّةِ

(ابن أبي حاتم عن معاذ بن جبل)

(*Kultü: Meni'l-müttekün?*) “Müttakîler kimlerdir?” diye sordum. Çünkü, “Kim bu

çağırılan müttakîler, kim Allah'ın böyle iltifatına mazhar olan mübarekler diye, nasıl insanlar, ne yaparlar böyle müttakîler?" diye sormuş.

(Kâle: *Kavmün ittekavü's-şirke ve ibâdete'l- evsân*) "Onlar şirkten sakınmış, putlara tapmaktan kaçınmış insanlardır. (Ve *ahlesù li'llâhi'l-ibâdeh*) İbadet ve kulluğu sırf Allah'a yapmaya tahsis etmişlerdir; yâni Allah'a şerik, nazîr koşmuyorlar. (*Feyemurrûne ile'l-cenneh*) Ve bunlar, Allah'ın dâveti ve lütfu üzere cennete geçer giderler."

Demek ki, mahşer halkı bir kalabalık, izdihamlı yerde hapsedilmiş, sıkışık durumdayken, "Gelsin bakalım müttakîler, neredeyse çıksınlar ortaya!" diye Cenâb-ı Rabbü'l-İzzeh onları çağırıyor ve onları cennete öncelikle sokuyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi böyle müttakîlerden eylesin... Yâni Allah'tan gayriye boyun eğmeyen, tapmayan, şirke küfre girmeyen, gizli şirke, aşikâre şirke, riyâyâ, tabasbusa yanaşmayan, has, hâlis müslümanlardan, böyle hakîkî müslüman müttakîlerden olmayı Allah cümlemize nasib ve müyesser eylesin...

Hidayet tabii biliyorsunuz, Fatiha Sûresi'nde de geçiyor:

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

(الفاتحة:ه)

(*İhdina's-sırâta'l-müstakîm.*) “Bizi sırat-ı müstakîme hidâyet eyle!” (Fâtîha, 1/5) diyoruz. Hidayetin ne olduğunu, (*İhdina's-sırâta'l-müstakîm*)’in izahında söylemiştik.

Şimdi, Kur’an-ı Kerim’in birinci sayfasında Fatiha var. (*İhdina's-sırâta'l-müstakîm*) ayeti orada gözümüzün önünde... Cevabı da hemen karşı sayfada... Müttakîlerin kimler olduğu, sırat-ı müstakîmde yürüyenlerin kimler olduğu, hidayet erbâbının kimler olduğu hemen orada açıklanıyor. Ne kadar birbirleriyle münasebetli, nasıl hemen cevabı karşı sayfada yazılmış durumda Kur’an-ı Kerim’de...

Şimdi tabii hidayet ne mânâlara gelir? Böyle umumî mânâsıyla (*hüdâ*) denildiği zaman, (*hüden*) denildiği zaman ne mânâyâ gelir?..

مَا يَقْرُ فِي الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ

(*Mâ yakırru fi'l-kalbi mine'l-îmân*) Yâni, “İnsanın gönlüne yerleşmiş olan imana, *hüden* denir.” Tabii bu Allah’ın verdiği bir şeydir.

Biliyorsunuz, bu imanı, bu hidayeti Allah-u Teâlâ Hazretleri edepsiz kullara vermiyor. Veren Allah’tır. Nitekim:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ

يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

(القصص: ٥٦)

(*Inneke lâ tehdî men ahbebte*) “Sen istediğini hidayete erdiremezsin, (*ve lâkinne’llâhe yehdî men yeşâ*) bilakis Allah dilediğine hidayet verir.” (Kasas, 28/56) buyurmuş Peygamber Efendimiz’e. Yani, “Ey Rasûlüm, sen böyle ‘Şu müslüman olsun, bu müslüman olsun, amcam Ebû Tâlib müslüman olsun...’ diye herkesin iyi olmasını istiyorsun ama, sen istediğini hidayete erdiremezsin! Allah seçecek, lâıyk olana hidayeti verecek; edepsiz, lâıyk olmayana da hidayeti vermeyecek!” diye bildiriyor.

Sonra:

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

(البقرة: ٢٧٢)

(*Leyse aleyke hüdâhüm ve lâkinna’llâhe yehdî men yeşâ*) “Herkesin hidayeti senin üzerine vazife değil. Allah dilediğine hidayet eder.” (Bakara, 2/272) Sen tebligatını yap, ayetlerini oku! İnanan, edebini takınan, boynunu büken ve kulluğunu bilene Allah hidayet verecek, ötekilere vermeyecek.

مَنْ يُضِلِّ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ

(الأعراف: ١٨٦)

(*Ve men yudlili’llâhu felâ hâdiye lehû*) “Kim Allah tarafından saptırılmışsa ceza olarak, ona kimse hidayet veremez.” (A’raf, 7/186)

مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ

تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرَشِدًا

(الكهف: ١٧)

(*Men yehdi'llâhu fehüve'l-mühted*) “Allah’ın hidayet verdiği, hidayeti bulmuş kişidir. (*Ve men yudlil felen tecide lehû veliyyen mürşidâ*) Ceza olarak dalâlete saptırdığı kişiyi de, kimse ahbablık edip, irşad edip doğru yola çekemez.” (Kehf, 18/17)

Demek ki, bildirmek lâzım, tebliğ etmek lâzım! “Ey Rasûlüm sen tebligatını yap! Ben gönülleri bilen, alemlerin Rabbi, niyetleri bilen, içinde düşündüğü duyguları, düşünceleri, hesapları bilen Mevlâları olarak, onların hesabına göre, onlara layık olan muameleyi yaparım. Hidayete lâayık iseler, hidayet ederim. Hidayete lâayık değillerse, edepsizliklerinin cezalarını çekerler. Sonra da pişman olurlar ama, iş işten geçmiş olur.”

Demek ki, böyle bu mânâyâ geliyor hidayet. Yâni insanın gönlünde hasıl olan iman mânâsına. Bazen de hakkı söylemek mânâsına, açıklamak mânâsına, hakka davet etmek, yol göstermek mânâsına kullanılır. Meselâ:

إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ

(الرعد: ٧)

(*Innemâ ente münzirün ve li-küllü kavmin hâd.*) “Sen sadece ihtar edici, ikaz edicisin; her kavmin böyle ikazcısı, hakkı açıklayıcısı vardır.” (Ra’d, 13/7)

وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَى

عَلَى الْهُدَى

(فصلت: ١٧)

(*Ve emmâ semûdü fehedeynâhüm*) Kur’an-ı Kerim’in siyakı içinde, bu misaller arasında Semud Kavmi’ni hani hatırla! (*Fehedeynâhüm*) biz onlara irşad ettik, hakkı gösterdik, açıkladık. (*Fe’stahabbu’l-amâ ale’l-hüdâ*) *Amâ*’yı *hüdâ*’ya, körlüğü hidayete tercih ettiler, kör olmayı tercih ettiler. Yâni imana gelmediler, kör olmalarının cezasını çektiler.” (Fussilet, 41/17) *mânâsına* geliyor.

d. Takvâ Nedir?

Aziz ve sevgili kardeşlerim bir de çok defalar söylediğim, takvâyı güzel tarif eden misali söyleyelim. Bazı kitaplarda gördüm, isim yanlışlığı yapmışlar, onu da düzeltelim:

Biliyorsunuz, Ömer ibni’l-Hattab RA Aşere-i Mübeşşere’den, ikinci halife, Hazret-i Ömer RA... Allah cennette buluşursun...

إِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ سَأَلَ أَبِي

بُنْ كَعْبٍ عَنِ التَّقْوَى فَقَالَ لَهُ

أَمَا سَلَكَتَ طَرِيقًا ذَا شَوْكٍ
قَالَ بَلَى قَالَ فَمَا عَمِلْتَ قَالَ شَمَّرْتُ
وَاجْتَهَدْتُ قَالَ فَذَلِكَ التَّقْوَى

(*Seele übeyye'bine kâ'bin ani't-takvâ*) Hazreti Ömer gibi ashabın güzidelerinden bir mübarek bahadır, babayiğit, Übey ibn-i Kâ'b'a "Takvâ nedir?" diye sordu. Yâni, "Müttakîlik nedir, bu müttakî insanların sahip olduğu takvâ denilen şey nedir?" diye sordu.

Niye soruyor?.. O da Arap, ötekisi de Arap... İkiside Arapça'yı biliyorlar. İkisini de mâlûmu odur ki, *vikâye* kökünden geliyor, korunmak demek. Ama nasıl bir şey bu, niye soruyor bunu?.. Yâni "Müttakî bir insan olmam için ne yapmam lâzım? Nasıl davranırsam öyle olmuş olurum?" mânâsına sormuş oluyor.

Übey ibn-i Kâ'b... Şimdi bir yerde okudum, bayağı bir tefsir kitabında, hem de ciddî böyle üniversite hocalarının filan neşrettiği bir kitapta. Tabii yanılmayan, şaşırmayan bir insan olmaz. Arapça kitapları okurken, bazen karıştırmalar olabiliyor. Kâ'bu'l-Ahbâr'a sordu diyorlar. Hayır, Hazreti Ömer Kâ'bu'l-Ahbâr'a sormadı; Übey ibn-i Kâ'b'a sordu. Übey ibn-i Kâ'b Kur'an-ı Kerim heyetinden, Kur'an-ı Kerim'i çok iyi bilen, ilmi yüksek bir zât-ı muhterem; ona sordu. Saygın bir kimse olarak Übey ibn-i Kâ'b'a sordu. Yâni, o sondaki Kâ'b'dan, Kâ'bu'l-Ahbâr sanmışlar.

Onu da düzeltmiş olalım ki, o kitapları okuyanların hatırında yanlış kalmasın.

Şimdi, Hazret-i Ömer gibi bir güzide şahıs, bir gerçeği öğrenmek için bir başka güzide şahsa soru sorabiliyor. Evet İslâm'da öğrenmek için soru sormak sevaptır, ayıp değildir; bilmiyorsa sormak lâzım. Soran insan soru sorsun diye Peygamber Efendimiz teşvik de ediyor. Hem soran insan sevap kazanır; hem cevap veren insan hayrı, hakkı öğrettiği için sevap kazanır; hem de bu arada dinleyenler istifade etmiş olurlar.

Ama tabii sorunun da laubâli, gelişi güzel, abuk sabuk, düşüncesizce, her konuda olmaması lâzım! O zaman da tabii, onun da cezası var. O da ayrı bir edep. Yâni soru sormanın da adabı vardır, yeri vardır, usulü vardır. Herkes güzel soru da soramaz, güzel soruyu güzel insanlar sorar. O da bir soru sorma sanatı diyelim, ince bir sanattır.

Übey ibn-i Kâ'b RA ona dedi ki: (*Emâ selekte tarîkan zâ şevkin*) “Sen dikenli bir yola hiç girmedin mi?..”

Şevk, kef ile diken demek. Şavk olursa, kaf ile olursa mânâ değişir. Türkçe'de ikisi de aynı yazılır, anlaşılmaz. Halbuki aslında eskiler şavk derlerdi, şevk demezlerdi. Biz yeni Türkçe'de şevk yapmışız. Kef ile kaf'ın da farkını ayıracak bir işaret yok. Buradaki şevk kef ile, yâni diken demek. Eğer kaf ile olsaydı, şavk olsaydı; o zaman o iştihak duymak, arzu duymak mânâsına gelirdi. Şevklendim, şevk duydum filan diye kullandığımız kelime olurdu.

Hazret-i Ömer, “Takvâ nedir?” diye soruyor. Übey ibn-i Kâ'b da, “Sen dikenli, diken sahibi bir yola hiç girmedin mi?” diye soruyla cevap veriyor. Bu ne demek?.. Aklına iyice yerleşsin diye, soruyu soruyla karşılıyor. Nükteli cevap verecek de onun için. “Dikenli bir yola girmedin mi sen?” diye, misal vermek istiyor.

(*Kâle: Belâ*) Hazreti Ömer, “Evet, girmez olur muyum, girdim. Dikenli yola girdim. Çölde gittiğim yerlerde bazen çok dikenli yollar oluyor, öyle yola girdim.” dedi.

(*Kâle: Femâ amilte?*) “O dikenli yola girdiğin zaman ne yaptın?” dedi bu sefer Übey ibn-i Kâ'b. Soruya devam ediyor yâni. Hazreti Ömer cevap veriyor:

(*Şemmertü ve'ctehedtü*) *Şemmere-teşmir*, eteklerini toparlamak demek. Demek ki, elbisesine dikenler takılmasın diye, şöyle elbisesinin eteğini toparlamış olduğunu söylüyor Hazreti Ömer. (*Ve'ctehedtü*) “Gayret ettim. Dikenler batmasın, bir yerime isabet etmesin diye sakınmaya dikkat ettim.” diyor.

(*Kâle*) Dedi ki Übey ibn-i Kâ'b: (*Fezâlike't-takvâ*) “İşte öyle yapmak, takvânın ta kendisidir.”

Bakın burada da bir cümle var. Tıpkı bu cümle demin *zâlike el-kitâbu*, *zâlike'l-kitab* gibi bir cümle. (*Fezâlike et-takvâ*) “İşte bu takvânın ta kendisidir.” Öyle yapman yâni takvâ işte odur, asıl takvâ odur. Yâni, bir insan dikenli bir yola gittiği zaman, nasıl dikenler eteklerine takılmasın diye eteklerini topluyorsa, nasıl

ayaklarına batmasın diye dikkat ediyorsa, nasıl tüm gayreti gösteriyorsa; müslüman da Cenâb-ı Hakk'ın yolunda yürürken dikkat edecek, tüm gayretini sarf edecek.

Dikenler ne demek yâni, hak yolda?.. Günahlar demek. Günahlara bulaşmayacak, haramlara yanaşmayacak, onlardan sakınacak. İşte güzel bir anlatım... Übey ibn-i Kâ'b RA'ın Hazreti Ömer'e anlattığı böyle nükteli bir şey.

Allah-u Teâlâ böyle tüm gayretimizle haramlardan, günahlardan sakınıp müttakîlerden olmayı cümlemize nasib eylesin...

e. Sâliha Bir Hanımın Kıymeti

İbn-i Mâce isimli meşhur hadis aliminin – Rh.A, Allah çok rahmet eylesin bu alimlere, şefaathlerine erdirsin— Ebû Ümâme RA'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber Efendimiz bir söz buyurmuş, yine bu takvâ ile ilgili. Onu da söyleyeceğiz, sohbetimizi böylece tamamlamış olacağız sevgili dinleyiciler ve izleyiciler! Buyurdu ki Peygamber Efendimiz:⁴

مَا اسْتَفَادَ الْمُؤْمِنُ بَعْدَ تَقْوَى اللَّهِ خَيْرًا لَهُ مِنْ

زَوْجَةٍ صَالِحَةٍ إِنْ نَظَرَ إِلَيْهَا سِرَّتَهُ وَإِنْ أَمَرَهَا

أَطَاعَتْهُ وَإِنْ أَقْسَمَ عَلَيْهَا أَبْرَّتَهُ

وَإِنْ غَابَ عَنْهَا نَصَحَتْهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ

(.د. عن أبي أمامة)

(*Me'stefâde'l-mer'u ba'de takva'llâhi hayran lehû min zevcetin sâlihah; in nazara ileyhâ serrethu, ve in emerahâ etâathü, ve in akseme aleyhâ eberrethü, ve in gâbe anhâ nasahathü fî nefsihâ ve mâlihî.*) *Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.*

Bu hadis-i şerifle sohbetimizi tamamlıyoruz. Ne demek?.. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

(*Me'stefâde'l-mer'u ba'de takva'llâh*) “Kul, kişi Allah'tan korkmaktan sonra, Allah'tan sakınmaktan sonra, yâni müttakî kul olmaktan sonra, takvâ sahibi olmaktan sonra, (*hayran lehû min zevcetin sâlihah*) sâliha ve dindar, âbid, zâhid, iyi bir müslüman kadından daha kıymetli, [kendisi için daha hayırlı] bir şeyden istifade etmedi.” Yâni, “Bir insanın en kıymetli varlığı takvâdır; ondan sonra en kıymetli şey sâliha bir zevcedir.” diyor. Tabii, sâliha zevcenin de vasıflarını sayıyor, onları da açıklayacağım.

Anlıyoruz ki, bir insanın en çok sahip olmaya gayret etmesi gereken, en istifade edeceği şey takvâdır. En çok ondan istifade eder. Neden? Allah'ın rahmetine erer. Kur'an-ı Kerim kendisine açılır. Kur'an-ı Kerim'in esrarına aşinâ olur, nimetlerinden istifade eder.

⁴ İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.596, no:1857; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.222, no:7881; Abdü'r-Rezzak, *Musanef*, c.XI, s.304, no:20605; Ebû Ümâme RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.266, no:44410; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1185, no:2188.

Ahirette Allah, “Nerede müttakîler? Gelsin bakalım huzuruma!..” dediği zaman, Allah’ın yanına varır, cemâlini görür; cennetine evvelce girer, ebedi saadetine erer. Ne güzel!.. Yâni en önemli şey, kul için en istifadeli şey takvâdır.

فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى

(البقرة: ۷۹۱)

(*Feinne hayra’z-zâdi’t-takvâ*) “Yol azıklarının, ahiret yolculuğunun yol azıklarının en hayırlısı takvâdır.” (Bakara, 2/197)

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler! Hepimiz, *takvâ* nedir öğrenelim ve *takvâ* denilen şeye sahip olalım! Bak, Hazret-i Ömer bile sormuş. Nice nice ashab ve tabiîn birbirlerine, “Takvâ nedir, müttakî kimdir?” diye sormuşlar. Bunu özledikleri için, buna sahip olmak istedikleri için...

Ben de düşündüm aziz ve sevgili izleyiciler; “Türkçe’de takvâyı güzelce, bilimsel olarak anlatan bir kitap yazsam!” diye düşündüm. Sonra üniversiteden bir genç ilim adamı kardeşimizin, takvâ üzerine doktora yaptığını öğrenince, “Aman ilgi kurun bu kardeşimizle!” dedim. Kurdular, onun doktora tezini bastık ki, takvâyı bilimsel olarak anlatıyor. Bizimkiler de, yâni ihvânımız, kardeşlerimiz de okusunlar, bilsinler de müttakî kul olsunlar diye, o kitabı yayınevimiz bastı.⁵

Kardeşlerimiz aldılar, inşâallah okumuşlardır. Okumayanlar da, o takvâ ile ilgili kitabı alsınlar, takvâ nedir öğrensinler ve mûcebince amel etsinler!.. Kuru bilginin faydası yok; öğrendikten sonra uygulasınlar, müttakî kul olsunlar da, hem dünyada hem ahirette hayırlara ersinler...

Demek ki, insanın birinci istifade edeceği şey takvâ imiş, ondan sonra da sâliha bir zevceymiş, yâni dindar bir hanımmış. O sâliha zevcenin vasıflarını şöyle sayıyor Peygamber Efendimiz:

(In nazara ileyhâ serrethu) “Yüzüne baksa, efendisini sevindirir.” Yâni, “Bak, benim hanımım ne güzel, ne dindar!.. Ne güzel başını örtmüş, ne kadar hanımefendi, ne kadar mâsum, ne kadar temiz!..” diye sürur verir kocasına.

(Ve in emerahâ etâathü) “Bir şey emretse, —zevciyet muamelesi ve diğer hususlar dahil olabilir— ‘Hanım haydi bakalım şunu yap!’ dese; itaat eder, asi olmaz, serkeşlik yapmaz, isyan etmez, karşı gelmez.”

(Ve in aksame aleyhâ eberrethu) “Bir konuda efendisi yemin ediverse, yeminini yapmasına yardımcı olur. Aksini, yâni yeminini çiğneme durumuna düşürtmez; yeminini uygulattırıp, günaha girmemesini sağlar.”

⁵ *Kur’an’a Göre Takvâ*, Dr. Lütfullah Cebeci, Seha Neşriyat, İstanbul, 1985.

(*Ve in gâbe anhu*) “Yanında olmadığı zaman; yâni hanımı yanında değil, yaptığı işe gitti, seyahate çıktı... Ondan uzak olduğu zaman, (*nasahathu*) kocasına sadık kalır; açık kalbli, samîmî olur, hıyanet etmez. (*Fî nefsihâ ve mâlihi*) Kendi namusu konusunda da, kocasının kendine emanet ettiği evi barkı, malı mülkü, kesesi, kasası konusunda da ona samîmî davranır, sevindirici davranır.” diye bildiriyor hayırlı zevceyi.

Tabii, bu hayırlı zevcenin evsafını, aynı şekilde hayırlı kocaya da döndürmek mümkündür. Hayırlı koca da tabii, eşine yine böyle hâlis, sâlih, temiz şekilde davranan koca demektir. Ama bu ikinci geliyor. Asıl insanın sahip olması gereken şey takvâ!..

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi müttakîler zümresinde haşreylesin... Cennetiyle cemâliyle müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili gâzi, gariban, bir ay ceza yeyip de sonra yeniden açılan, neşriyata başlayan Ak-Televizyonumuz ve Ak-Radyomuzun izleyicileri, dinleyicileri, *es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâhi ve berekâtühû!*..

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN

15. 12. 1998 - AVUSTRALYA

[Bütün TEFSİR DERSLERİ’ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü